

13 בספטמבר 2022

לכבוד

אל"מ עסאם חאמד
היועץ המשפטי לגדה המערבית
באמצעות דוא"ל:
yoayosh@gmail.com
popu.ayosh@idf.il

אלוף רסאן עליאן
מתאם פעולות הממשלה בשטחים
באמצעות דוא"ל:
inquiries@cogat.gov.il

מר בני גנץ
שר הביטחון
באמצעות
דוא"ל:
sar@mod.gov.il

שלום רב,

הנדון: בקשה לתיקון "נוהל כניסה ושהייה של זרים לאזור יהודה ושומרון" ולהקפאת כניסתו לתוקף, עד לתיקונו

מכתבינו מהימים 23.3.22, 2.4.22, 29.5.22, 7.8.22 ו-4.9.22; מכתבכם מיום 18.4.22

1. פנייה זו עוסקת בנוסחו המתוקן של "נוהל כניסה ושהייה של זרים לאזור יהודה ושומרון", אשר פורסם ביום 4.9.2022 ועתיד להיכנס לתוקף ביום 20.10.2022 (להלן גם: **הנוהל** או **הנוהל המתוקן**). הפנייה נעשית בשמו של המוקד להגנת הפרט, ארגון זכויות אדם העוסק מזה שנים בסיוע לפלסטינים החיים תחת כיבוש, בין היתר בהסדרת מעמד יקיריהם בגדה המערבית.
2. הנוהל מיום 4.9.2022 הוא נוהל מתוקן, אשר פורסם בעקבות השגות שהוגשו לכם על הנוהל המקורי, שפורסם בחודש פברואר 2022. במסגרת מכתבנו מיום 23.3.2022 וכן במסגרת העתירה שהוגשה לבית המשפט העליון (בג"ץ 4270/22), עמדנו על שורה ארוכה של פגמים בנהל המקורי.
3. על אף תיקונים שנעשו בנהל המקורי בנקודות מסוימות, נראה כי רבות מההשגות שהופיעו במכתבנו אליכם, ובעתירה, לא נדונו כלל. כתוצאה, הנוהל המתוקן עודו רצוף פגמים קשים בכל הקשור להליך כניסתם של בעלי דרכונים זרים לשטחים, הארכת תוקף האשרות הניתנות להם, והסדרת מעמד הקבע שלהם בשטחים. כמפורט להלן, כתוצאה מכניסת הנוהל לתוקפו עבודתם הסדירה של מוסדות אקדמיים וחינוכיים שונים תשובש ועובדים רבים, בשכר או בהתנדבות, בעלי דרכונים זרים, לא יהיו רשאים לעבוד באופן סדיר בשטחים.
4. יותר מכל, עתידות להיפגע אלפי משפחות בהן אחד מבני הזוג הוא אזרח זר, אשר עלולות להיוותר מול שוקת שבורה, כאשר בן הזוג הזר איננו רשאי להישאר בשטחים באופן חוקי. במכתבנו מיום 23.3.2022 פירטנו רבות באשר לבעיות הצפויות למשפחות אלה. על אף זאת, הנוהל המתוקן התעלם לחלוטין

מנושא זה, דבר העלול להביא לפירוד מיידי בין בני זוג, בין הורים לילדיהם, או אף להגלייתן, פשוטו כמשמעו, של משפחות רבות מהשטחים.

5. נתייחס להלן לרשימה לא ממצה של בעיות בהקשר זה.

השגות לגבי חלק א' של הנוהל (החלק הכללי)

סירוב לאשר בקשות של אזרחי מדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל

6. במכתבנו מיום 23.3.2022 וכן במסגרת העתירה שהוגשה לבית המשפט העליון (בג"ץ 4270/22), טענו כי סירובכם לאשר בקשות של אזרחי מדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל, והמנויות בנספח ה' (נספח ו' בנוסח הקודם של הנוהל) מפלה את אזרחי אותן מדינות, ובני משפחותיהם, תושבי השטחים – לרעה. בנוסף, הוא איננו עולה בקנה אחד עם הוראות הסכם הביניים הישראלי-פלסטיני.

7. כך, בהתאם להוראות סעיף 28(14) לפרוטוקול בנושא עניינים אזרחיים בהסכם הביניים הישראלי-פלסטיני מ-1995 ובהתאם להתחייבות המדינה בפני בג"ץ (ר' בג"ץ 5990/16 מחמוד עודה נ' מתאם פעולות הממשלה בשטחים), אזרחי מדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל רשאים להיכנס לשטחים באמצעות אשרת כניסה ישראלית.

8. על אף זאת, על פי סעיף 2(ו) לחלק א' בנוהל המעודכן אזרחיהן של המדינות ירדן, מצרים, מרוקו, בחריין ודרום סודאן – על אף שהן מקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל – אינם רשאים להגיש בקשות על פי נוהל זה. אזרחים אלה מופנים להגשת בקשה על פי "נוהל הנפקת רישיונות ביקור זרים ברשות הפלסטינית" (להלן: **נוהל רשב"ק**). בנוהל המעודכן, אף הגדלתם לעשות, והוספתם שמי **שמוצאם** במדינות אלה – יהא אשר יהא פירושו של ביטוי זה – גם הם אינם רשאים להגיש בקשות על פי נוהל זה. וזאת אף אם אינם כלל אזרחים של מדינות אלה.

9. נזכיר, כי קיים שוני של ממש בין "נוהל רשב"ק" לנוהל מושא מכתבנו זה. ראשית, סעיף 1(ב) ל"נוהל רשב"ק" קובע כי "רישיונות ביקור יאושרו במקרים הומניטאריים וחריגים". שנית סעיף 9(א) ל"נוהל רשב"ק" קובע כי "ככלל לא מאושרת הארכת רישיונות ביקור של זרים המבקרים באזור". שלישית, על פי סעיף 9(ד) ל"נוהל רשב"ק", כי סך כל התקופה בה יורשה האזרח הזר לשהות בשטחים לא תעלה על 7 חודשים מיום כניסתו לשטחים. רביעית, רישיון ביקור מאפשר אך ורק ביקור. הוא איננו מאפשר את כניסתם של מי שמבקשים לעבוד, להתנדב, ללמד או ללמוד בשטחים.

10. זאת ועוד: הנוהל מונע למעשה מאזרח זר, המחזיק אזרחות של מדינה המופיעה בנספח ה' לנוהל (אשר מופנה ל"נוהל רשב"ק"), מלהתגורר בשטחים לצד בת זוגו וילדיו. זאת, מאחר שביקור משפחה אינו מהווה "מקרה הומניטרי וחריג". אם נאסר על אותו בן זוג לקבל רישיון ביקור ולהיכנס לשטחים, אין ביכולתו להגיש בקשה להסדרת מעמד. אמנם, בסעיף 3(ז)5 לחלק ד' של הנוהל, נאמר כי ניתן להוציא רישיון ביקור, במקום אשרת שהייה בשטחים לצד בן זוג ("אשרת שלב"ז), במקרים בהם נקבע כי ניתן

לאותו בן הזוג לשהות לצד בת זוגו בשטחים. ואולם, מקרה כזה לעולם לא יקרה – לא ניתן לאשר שהייה ממושכת בשטחים אם נמנעת מבן הזוג הכניסה לשטחים מלכתחילה.

11. הנה כי כן, גם בהיתן הפגמים הרבים בנוהל החדש, כפי שמפורט להלן במסמך זה, מצבו של זר המופנה להגשת בקשה על פי "נוהל רשב"ק", קשה שבעתיים – סיכוייה של בקשתו להתקבל קטנים בהרבה, וכך גם סיכוייה של בקשה להארכת תוקפו של רישיון הביקור.

12. מדובר אפוא באפליה נגד אזרחי המדינות המופיעות בנספח ה' ובני משפחותיהם, בפגיעה במי מהם המבקשים ללמוד בשטחים, ללמד בהם וכן פגיעה במעסיקיהם, תושבי השטחים. זאת, בניגוד לאמור בהסכמים ובפסיקת בתי המשפט.

13. זאת ועוד, גם לאזרחים של מדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל, אשר אינן מוחרגות על פי סעיף 2(ו) לנוהל המעודכן, לא מתאפשר על פניו להגיש בקשות על פי הנוהל, וזאת אם הם מחזיקים במקביל גם באזרחות של המדינות המופיעות בנספח ה' לנוהל (או, כאמור, מוצאם הוא במדינות אלה). כך למשל, אזרחית אמריקאית, הגרה כל חייה בארצות הברית, והמחזיקה במקביל גם באזרחות ירדנית – לא תוכל לקבל אשרה על פי נוהל זה, וגם לא תוכל לעבוד, להתנדב, ללמד או ללמוד בשטחים. כך – ללא כל הצדקה – מופלים אנשים אלה, ובני משפחותיהם תושבי השטחים, לרעה.

14. לצערנו, פנייתנו אליכם בעניין זה מיום 23.3.2022, וכן טענותינו במסגרת בג"ץ 4270/22 – נפלו על אוזניים ערלות. נשוב ונדרוש אפוא כי הנוהל החדש יחול על אזרחיהן של כל המדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל, וכי הדבר ייאמר במפורש בנוהל. בנוסף, נבקש כי ייקבע כי אם לפחות אחת מהאזרחיות בהן מחזיק אדם היא אזרחות של מדינה המקיימת יחסים דיפלומטיים עם ישראל – יתאפשר לאותו אדם להגיש בקשה על פי נוהל זה.

דרישה להפקדת ערבות

15. הנוהל מסמך לקבוע ערבויות גבוהות מאוד לכניסה לשטחים. כך, רמ"ד תיעוד ומרשם במתפ"ש רשאי, על פי הנוהל, לדרוש ערבות עד לסך של 70,000 ש"ח, ורמ"ח מבצעים במתפ"ש רשאי אף לדרוש ערבות גבוהה מכך.

16. יצוין, כי קביעת ערבות כהתניה למתן אשרה היא אמצעי בו יש לנקוט באופן מידתי ומצומצם, בוודאי כאשר נלקחות בחשבון היכולות הכלכליות המועטות של תושבי השטחים (לעניין צמצום השימוש במכשולים וחסמים כלכליים, המונעים מן הפרט לממש את זכויות היסוד שלו, ראו למשל: ע"א 733/95 ארפל נ' קליל תעשיות, פ"ד נא(3) 577, 630; ע"א 3833/93 לוינ' נ' לוינ', פ"ד מח(2) 862, 874).

17. בפנייתנו אליכם מיום 23.3.2022, הדגשנו כי הנוהל איננו כולל כל קריטריונים ברורים באשר לסמכות לקביעתה של ערבות כספית כתנאי לכניסה לשטחים, קרי באלו מקרים ניתן כלל לדרוש הפקדתה של ערבות, על פי המדרגות השונות הקבועות בסעיף 5(ב) לחלק א' בנוהל. משכך, דרשנו לקבוע כללים ברורים בעניין.

18. צר לנו, כי גם דרישתנו זו זכתה להתעלמות. אנו שבים אפוא ועומדים עליה כעת.

הארכת תוקף של אשרות

19. סעיף 6 לחלק א' של הנוהל עוסק בבקשות להארכת תוקף של אשרות בהן מחזיקים מי ששוהים, נכון להגשת הבקשה, בשטחים. סעיף 6(ד) קובע רשימה של קריטריונים על פיהם תיבחן הבקשה. במסגרת עתירתנו, טענו כי חלקם של הקריטריונים בעייתיים ביותר ואין מקומם בסוג זה של בקשות. כך למשל:

א. **צורך ההארכה (סעיף 6(ד)(1))**: משעה שהגורם המזמין הגיש את הבקשה להארכת תוקף האשרה של המוזמן, וצירף אליה את המסמכים הנדרשים, הרי שאין זה מתפקידו של הגורם המוסמך במתפ"ש לדון במידת "נחיצותו" של המוזמן. כך למשל, לא יעלה על הדעת כי המתפ"ש יבחן את מידת נחיצותו של עובד מומחה בחברה מסוימת, או של מרצה או סטודנט באוניברסיטה. כל התנהלות אחרת תהיה בבחינת התערבות שלא כדין בחופש העיסוק של חברות בשטחים, ועובדיהן, בחופש האקדמי של מוסדות הלימוד, ועוד.

ב. **"חשש להשתקעות באזור" (סעיף 6(ד)(2))**: כידוע לכם, בהתאם להוראות המשפט הבינלאומי, אינכם רשאים לשקול שיקולי הגירה ביחס לשטח הכבוש ותושביו. עצם ההשתקעות בשטחי הגדה, אם היא נעשית כדין ובהיתר, איננה יכולה להוות שיקול לאי-הארכה של תוקף אשרה. כמו כן, "חשש להשתקעות באזור" אינו יכול להיות שיקול בהחלטה לדרוש ערבות ממבקש כניסה לשטחים. מניסיוננו, נכון להיום, "חשש להשתקעות" הינו שיקול מרכזי שעומד מאחורי החלטות רבות של המתפ"ש לסרב לבקשות להארכת אשרה והחלטות לדרוש הפקדת ערבות.

ג. **שהיית המזמין בחו"ל (סעיף 6(ד)(7))**: עובדת שהייתו של המוזמן בחו"ל בעת הגשת הבקשה להארכת התוקף של אשרת המוזמן איננה יכולה להוות קריטריון לאי-הארכת תוקף האשרה. כידוע, רבות מהבקשות להארכת תוקף של אשרות מוגשות עבור בני/בנות זוגם של תושבי השטחים. כפי שקורה בכל מקום, על בן הזוג תושב השטחים לצאת מפעם לפעם לחו"ל – בין אם לצרכי עבודה, בין אם לצרכים אחרים, כאשר יתר בני המשפחה נותרים בשטחים – ולא יעלה על הדעת שרק בשל כך יסרב מתפ"ש להאריך את תוקף האשרה של בן הזוג הזר. מדובר בפגיעה קשה בחיי המשפחה שתיאלץ לעקור רק בשל כך מהשטחים, וזאת גם אם ילדי המשפחה נמצאים במהלך שנת הלימודים וגם אם בן הזוג הזר עובד בשטחים.

20. לאור כל האמור, דרשנו לבטל את סעיפים 6(ד)(1), 6(ד)(2) ו-6(ד)(7) לחלק א' לנוהל. גם דרישתנו זו זכתה להתעלמות. אנו שבים אפוא ועומדים עליה כעת.

אשרות רב-פעמיות

21. סעיף 7(ב) לחלק א' של הנוהל המתוקן, מאפשר הענקתן של אשרות רב-פעמיות לכניסה לשטחים. ואולם, אפשרות זו מצומצמת, והיא חלה רק על מי שמקבלים אשרה ייעודית מכוח העילות המופיעות

בחלק ג' לנוהל, וכן על מי שבקשה שהגישו לאיחוד משפחות מכוח נישואיהם לבן זוג תושב השטחים נדחתה מטעמים מדיניים ("אשרת שלב"ז", חלק ד' של הנוהל).

22. כך, בני זוג שאינם עונים לקריטריונים המצומצמים לקבלת "אשרת שלב"ז", קרובי משפחה אחרים של תושבי השטחים, עיתונאים, ואנשים אחרים אשר עניינם מוסדר בחלקים אחרים לנוהל – אינם יכולים לקבל אשרות מסוג זה, וכאשר יידרשו לצאת מהשטחים, ולו לתקופה קצרה, יצטרכו להגיש בקשה חדשה לכניסה לשטחים.

23. אלה שכן רשאים להגיש בקשה לאשרה רב-פעמית נדרשים להגיש את בקשתם 45 ימים מראש ו"בטרם הגעה לאזור". עליהם לציין בבקשותיהם "הנימוקים לבקשה" ולצרף כלל האסמכתאות המבססות את "הצורך" בכניסות רב פעמיות (חלק א', סעיף ג7 ו-ד).

24. הקבוצה הנפגעת ביותר מאיסור על קבלת אשרות רב-פעמיות באופן אוטומטי הן בני ובנות זוג זרים. עצם העובדה שאם לילדים קטנים, המתגוררת שנים רבות בשטחים, נדרשת לצאת מהשטחים, ורק אז להגיש בקשה 45 מראש, ולשכנע את המתפ"ש כי יש "צורך" בכניסה רב-פעמית – מרוקנת סעיף זה מתוכנו.

25. יצוין, כי רק קבוצה אחת רשאית לקבל אשרת כניסה רב-פעמית ללא צורך בהגשה פרטנית – "מומחים ויועצים במקצועות ייחודיים ועובדים בכירים בעלי היתר עיסוק לאיוש". (חלק ג', סעיף 6(ה)6).

26. יש אפוא לאפשר לכל מקבלי אשרות הכניסה לשטחים, מכל סוג, לקבל אשרות רב-פעמיות, אם ירצו בכך. בנוסף, יש לאפשר קבלת אשרות רב-פעמיות גם במסגרת הגשת בקשה להארכת תוקף האשרה, ולא רק בטרם ההגעה לאזור (כפי שמופיע בסעיף 7(ג) לחלק א' של הנוהל).

החלפת מטרת הביקור

27. על פי סעיף 8 לחלק א' של הנוהל, באפשרותו של אזרח זר לפנות לשנות את סוג האשרה שברשותו. בנוהל המתוקן הוספה האפשרות, בסעיף 8(ב), להגיש במקביל בקשה להארכת תוקף האשרה הנוכחית.

28. עם זאת, הוראת סעיף 8(ב) סותרת במידת מה את ההוראה בסעיף 8(ג), לפיה במקרה שהגורם המוסמך מתעכב במתן החלטה, על הזר לצאת את השטחים. כפי שטענו בפנייתנו הראשונה, להוראה זו בנוהל אין שום הגיון והצדקה, והיא תביא לשיבוש חייהם של המבקשים, תוך הטלת עלויות משמעותיות הכרוכות בדרישה לצאת מהשטחים ולהמתין בחו"ל עד לקבלת החלטה חדשה.

29. יצוין, כי הוראה בעייתית דומה קיימת בסעיף 4(ג), שם נקבע כי חל איסור להישאר בשטחים לאחר תום תוקף האשרה, ללא התייחסות למקרה בו בקשה להארכת אשרה הוגשה במועד ולא התקבלה החלטה בעניינה, שלא באשמת המבקש.

30. נבקש אפוא להבהיר שבמקרים מעין אלה, בהם מתעכב הגורם המוסמך בקבלת החלטה לשינוי סוג האשרה או בקבלת החלטה להארכת אשרה, יוארך תוקף האשרה הנוכחית בה מחזיק הזר, עד לקבלת החלטה חדשה בעניינו.

השגה על סירוב למתן אשרה או הארכתה

31. כידוע לכם, על הרשות המינהלית מוטלת החובה להעניק זכות שימוע וזכות טיעון לכל מי שעלול להיפגע מהחלטתה. על מנת שהאפשרות הניתנת למבקש להגיש השגה נגד החלטה לסרב למתן אשרה או הארכתה (סעיף 11 לחלק א' של הנוהל) תהיה ממשית ואפקטיבית, יש להעביר למבקש, טרם הגשת השגתו, את המסמכים הרלוונטיים הנמצאים אצלכם. כך, על מתפ"ש להעביר לעיונו של המבקש את התשואל שנערך בעניינו במעבר אלנבי ואת פרוטוקול הריאיון שנערך בעניינו במינהל האזרחי בבית-אל בעת בחינת בקשה להארכת תוקף אשרה, לפי העניין. כמו כן, על מתפ"ש להעביר לעיונו של המבקש כל מסמך אחר אשר נמצא בתיק האישי.

32. בנוסף, יש לאפשר לאדם, אשר מגיע למעבר אלנבי וכניסתו מסורבת במקום, להגיש השגה ולקבל מענה מיידי. אין הצדקה שמסורב כניסה במעבר אלנבי יזכה ליחס מפלה בהשוואה למסורב כניסה בנתב"ג, לגביו קיימת הזכות לפנות באופן מיידי לבית הדין לעררים ולבקש ביטול הסירוב יחד עם בקשה לצו ביניים האוסר על עלייתו למטוס כל עוד הערר בעניינו מתנהל. כיום, זר שכניסתו מסורבת במעבר אלנבי מוחזר לירדן ללא כל אפשרות לתקוף את הסירוב במקום. זאת ועוד: אין מעקב אחר כמות הסירובים במעבר אלנבי, והמסורב אינו מקבל כל מסמך המסביר את עילת הסירוב ואת אפשרותו להגיש השגה. כמו כן, אנו דורשים כי אדם שבקשתו להארכת תוקף האשרה מסורבת יקבל סירוב מנומק בשפה שהוא מבין. נכון להיום, סירובים להארכת אשרות ניתנים על גבי פתק בלבד, בו רשומה באופן כללי בלבד עילת הסירוב, ללא נימוק מפורט. פתקים אלה נכתבים בעברית ללא תרגום, שפה שרוב המבקשים אינם קוראים.

השגות לגבי חלק ב' של הנוהל (אשרות ביקור באזור)

קטגוריות הזרים הרשאים לקבל אשרות ביקור בשטחים

33. על אף פניותינו בעניין, קטגוריות הזרים הרשאים לקבל אשרות ביקור בשטחים – נותרו מצומצמות ביותר. (חלק ב', סעיף 1(d)). דבר זה יביא לכך שתימנע כניסתם, בין היתר, של הזרים הבאים:

- א. קרובי משפחה של תושבי שטחים העונים על ההגדרה "בני זוג וקרובים מדרגה ראשונה של תושבי איוש" אך קרובי משפחתם אינם מתגוררים בשטחים או נמצאים בחו"ל במועד ביקורם;
- ב. קרובי משפחה של תושבי שטחים שאינם עונים על ההגדרה "בני זוג וקרובים מדרגה ראשונה של תושבי איוש": ראשית, לא ברור מי נכלל בקטגוריה זו (לשם ההשוואה יצוין כי "זר עם קרבה משפחתית לתושבי איוש", על פי חלק א' לנוהל, הוא "זר אשר לו בן/בת זוג, הורים, ילדים או אחים שהינם תושבי איוש"). שנית, קרובי משפחה אחרים של תושבי שטחים, כגון סבים, נכדים, דודים, ועוד – אינם רשאים, על פניו, לקבל אשרת ביקור. כמו כן, קרובי משפחה של בנות זוג זרות של תושבים פלסטינים, הכולל חמים, גיסים ואחיינים של תושבי השטחים, גם הם אינם רשאים לקבל אשרת ביקור.

יצוין, כי חלק ניכר מהאנשים אשר מבקשים להיכנס לשטחים לביקורים קצרים הם אנשים אשר נולדו בשטחים וצאצאיהם. חלקם עזבו את השטחים לפני 1967, חלקם עזבו אחרי 1967 אך מסיבה כלשהי לא קיבלו תעודות זהות או קיבלו תעודות זהות אשר נשללו מהם על ידי ישראל.

ג. תיירים, צליינים, או אנשים להם יש חברים או מכרים בשטחים – אינם רשאים, על פי הנוהל, לבקר בשטחים.

ד. עיתונאים זרים המועסקים בכלי תקשורת פלסטינים.

ה. זרים נוספים המעוניינים לבקר לתקופות קצרות בשטחים: מרצים או מי שמתתפים בכנס או קורס קצר מועד, בין אם במסגרת אוניברסיטאית, בין אם לאו; עובדים הבאים לשטחים לתקופות קצרות בתחומי עיסוק שלא הוגדרו "ייחודיים" על יד מתפ"ש; אמנים הבאים לשטחים לפסטיבלים, סדנאות והופעות (מוזיקאים, רקדנים, במאים, וכו'), ספורטאים.

34. יצוין, כי ההוראה כי בסמכות מתפ"ש לאשר מתן אשרה לפי חלק זה לזרים שאינם משתייכים לקטגוריות בסעיף 1(ד) – איננה פותרת בעיה זו, שכן אישור מתן אשרה שאינה בקריטריונים ייעשה רק "בנסיבות חריגות ומטעמים הומניטאריים מיוחדים שיירשמו" (חלק ב', סעיף 1(ה)).

35. יש אפוא להרחיב באופן משמעותי את מנעד הזכאים להיכנס לשטחים, בכפוף לביקורת שנעשות בגבול.

הוראות בעייתיות נוספות לגבי אשרות ביקור באזור

36. **כניסה לשטחים של מסורבי כניסה לשעבר:** לכאורה, על פי סעיף 2(ב) לחלק ב' של הנוהל, כל זר שסורבה כניסתו בעבר – גם אם הדבר היה לפני שנים רבות – מחויב בהגשת בקשה מראש, לפני כניסתו. מדובר בהוראה משוללת היגיון, בייחוד באותם מקרים בהם נכנס אותו זר לשטחים לאחר הסירוב, ועמד בתנאי האשרה שלו מאז.

במכתבנו מיום 23.3.2022 ובמסגרת העתירה דרשנו לבטל הוראה זו לקבוע תחת הוראה מידתית יותר. לצערנו, דרישה זו לא זכתה למענה בנוהל המתוקן, ואנו שבים ועומדים עליה.

37. **כניסה לשטחים דרך נתב"ג:** מהנוהל המתוקן הושמטה, מסיבה לא ברורה, האפשרות של נמעני הנוהל להיכנס לשטחים דרך נמל התעופה בן-גוריון. אפשרות זו קיימת הייתה בנוסחו של הנוהל מיום 20.2.2022 (ר' חלק ב', סעיפים 1(ב), 2(ד)), וכן ב"נוהל כניסת זרים לשטחי איו"ש", אשר קדם לנוהל מושא פנייתנו זו. כך, ב"נוהל כניסת זרים לשטחי איו"ש", בעלי אזרחות זרה אשר עומדים בקטגוריות של הנוהל רשאים להיכנס לשטחים דרך נתב"ג ללא הגבלה. עוד יצוין, כי מדובר בהפרה של סעיף 28(13-14) לפרוטוקול בנושא עניינים אזרחיים בהסכם הביניים הישראלי-פלסטיני.

38. הנוהל המתוקן מרע אפוא את המצב הקיים והחוקי, וזאת ללא כל הצדקה. כידוע, בשנת 1967, לאחר המלחמה, סיפחה ישראל, בניגוד להוראות המשפט הבינלאומי, שטח גדול משטחי הגדה המערבית, ובו גם נמל התעופה בקלנדיה. בהמשך, השביתה ישראל את פעולתו של הנמל כליל, וכיום אין נתיב

כניסה אווירי לגדה. בנסיבות אלה, השלילה המוחלטת ממי שנושאים דרכונים זרים להיכנס לגדה דרך נתב"ג היא גם הפרה של חובות הגינות בסיסיים, ושימוש ציני בפירות הפרתו של המשפט הבינלאומי.

39. חציית הגבול היבשתי במעבר אלנבי איננה מתאימה לכל אדם ובכל מצב – בייחוד במקרים של מגבלות רפואיות ותנועתיות. מסיבות אלה ואחרות זקוקים נמעני נוהל זה במקרים רבים להיכנס לשטחים דרך נתב"ג. אנו דורשים אפוא כי תוחזר לאלתר אופציה זו, כך שיתאפשר למחזיקי דרכונים זרים להיכנס לשטחים גם דרך נתב"ג, ללא קשר לעילת הביקור.

השגות לגבי חלק ג' של הנוהל (אשרות למטרות ייעודיות)

כניסת מרצים וחוקרים בתחום ההשכלה הגבוהה

40. כידוע לכם, בהתאם להסכם הביניים, הרשות הפלסטינית היא האמונה כיום על תחום החינוך, בכללותו, בשטחים הכבושים. מאחר שהרשות היא גם זו שהוענקה לה הסמכות לאשר רישיונות עבודה בשטחים, הרי שכלל ההחלטות לגבי כניסה של מרצים, מורים וסטודנטים לשטחים צריכות להתקבל בהתאם לאינטרסים של תושבי השטחים – והרשות הפלסטינית, כנציגתם. הדבר איננו פוטר אתכם מחובותיכם על פי המשפט הבינלאומי, במובן זה שעליכם לאפשר את קיומה של מערכת חינוך תקינה, כפי שמבקשות לעצבה רשויות החינוך הפלסטיניות.

41. על אף זאת, מהוראות הנוהל עולה כי מתפ"ש נוטל לעצמו סמכויות, אשר אמורות להיות נתונות לרשות הפלסטינית, על מוסדות החינוך שבה. על אף שינויים שנעשו בנוסחו הקודם של הנוהל, בכל האמור לכניסת מרצים וחוקרים לשטחים, המהות נותרה בעינה: **פגיעה בלתי נסבלת בחופש האקדמי של מוסדות החינוך ברשות הפלסטינית לבחור בעצמם, ועל פי קריטריונים שלהם, את המרצים שילמדו אצלם.** תפיסה זו מוצאת את ביטויה בסעיף 3(ד)(1) לחלק ג' של הנוהל, הקובע כי: "בקשה לאשרה לפי פרק זה תאושר במקרה כי הוכח להנחת דעתו של הגורם המוסמך במתפ"ש כי המרצה עומד בתנאים והדרישות המפורטים בהמשך חלק זה".

זוהי למעשה תמצית ההתערבות בענייניה הפנימיים של הרשות הפלסטינית ושל המוסדות להשכלה גבוהה בשטחים, והוראות הנוהל החדש, לצערנו, לא מאיינות תפיסה זו.

42. הפגיעה הקשה בפעולת האוניברסיטאות מתבטאת, בין היתר, בהוראות הנוהל הבאות:

- הדרישה כי המרצים/חוקרים יהיו בעלי תואר דוקטור. סטייה מהוראה זו תתאפשר רק כשמדובר בחוקרים או מרצים, אשר הגורם המוסמך במתפ"ש השתכנע כי הם "בעלי מומחיות ייחודית בתחום עיסוקם" (חלק ג', סעיף 3(ד)(2)).
- הקביעה כי לאחר שמסתיימים 27 חודשים באשרה, המרצה חייב לצאת לחו"ל, ורק אז להגיש בקשה חדשה, בהיותו בחו"ל (חלק ג', סעיף 3(ד)(3)).
- הקביעה כי כאשר מסתיימת האשרה והמרצה יוצא מהשטחים, הוא לא רשאי להגיש בקשה חדשה לאשרה מסוג זה משך 9 חודשים. כפי שהוסבר בפנייתנו הקודמת, מדובר בהגבלה שאיננה

מתקבלת על הדעת, ואשר תפגע קשות באוניברסיטאות, בלימודים הסדירים, ובסטודנטים (חלק ג', סעיף 3(ד)(3))

- הקביעה לפיה סך כל השהות של המרצה לא תעלה עד 5 שנים, ובמקרים חריגים – עד 10 שנים. לא ברורה הסמכות וההצדקה להגבלה זו. (חלק ג', סעיף 3(ד)(4))
- לקבלת אשרת מרצה נקבע גיל מינימום של 25. גם בעניין זה, לא ברורה ההצדקה להתערבות מעין זו בשיקול הדעת של האוניברסיטאות.
- כמפורט לעיל, במסלול זה אין אפשרות לקבל אשרות רב-פעמיות באופן אוטומטי. ברי כי מדובר בפגיעה קשה באוניברסיטאות ובמרצים, אשר לא יוכלו לצאת מהשטחים – אף לא במקרים דחופים ובלתי צפויים – ולחזור מיד אחר כך לעבודתם.
- בנוסף, בדומה לנוסח הקודם של הנוהל, גם הוראות הנוהל החדש אינן מסדירות את כניסתם לשטחים של מרצים או מי שמתפתים בכנס או קורס קצר מועד, בין אם במסגרת אוניברסיטאית, בין אם לאו.

43. יש אפוא לבטל את כל המגבלות הני"ל על הוצאת אשרות למרצים וחוקרים, ולערוך את השינויים הנדרשים, כמפורט לעיל. זאת, על מנת למנוע את הפגיעה קשה בעבודת האוניברסיטאות – אשר יתקשו לגייס מרצים שיסכימו למגבלות אלה – ובחופש האקדמי שלהן.

כניסת סטודנטים בתחום ההשכלה הגבוהה

44. כפי שנעשה לגבי המרצים, ועל אף שינויים שנעשו בנוסחו הקודם של הנוהל, גם הוראות הנוהל בקטגוריה זו עודן פוגעות באופן קשה בפעולת האוניברסיטאות, ביכולתן לגייס סטודנטים מחו"ל, ובחופש האקדמי שלהן לקבוע מי הסטודנטים שיתקבלו ללימודים. כך, בכל הקשור להוראות הנוהל הבאות:

- הקביעה כי ניתן לערוך לסטודנטים ראיונות בנציגות ישראל במדינת המוצא שלהם בטרם קבלת החלטה בבקשתם להיכנס לשטחים (חלק ג', סעיף 4(ב)(3)).
- הקביעה כי האשרה ניתנת לשנה, ולהארכה עד 27 חודשים, בסיומם הסטודנט ייאלץ לצאת ורק אחר כך להגיש בקשה. (חלק ג', סעיף 4(ב)(4)). מגבלה זו נותרה בעינה בנוהל המתוקן ועלולה לגרום לעיכוב רב בלימודים, והפסד של חודשים רבים במהלך התואר.
- הקביעה כי ניתן להגיש את הבקשה לקבלת אשרת סטודנט עד ליום 1 באפריל הקודם לשנת הלימודים (חלק ג', סעיף 4(ב)(1)). לעיתים קרובות סטודנטים רק מתקבלים למוסדות חינוך לאחר יום 1 באפריל, וחלק ניכר מהם מתקבלים לתוכניות לימוד מספר שבועות בלבד לפני תחילת הסמסטר.
- הקביעה כי ניתן להגיש את הבקשות רק בצירוף מסמך הזמנה רשמי מטעם הרשות הפלסטינית (חלק ג', סעיף 4(ב)(1)). לא ברור מדוע זה נדרש, כאשר הסטודנט מעוניין ללמוד במוסד אקדמי, ולא במשרד ממשלתי.

45. יש אפוא לבטל את כל המגבלות הנ"ל על הוצאת אשרות לסטודנטים. להוראות אלה אין כל הצדקה, והן פוגעות באורח קשה בחופש האקדמי של האוניברסיטאות, ובעבודתן הסדירה.

כניסת מתנדבים לשטחים

46. בסעיף זה של הנוהל המתוקן כמעט ולא חלו שינויים ביחס לנוסח המוקדם, ונראה, לצערנו, כי מטרתם של מנסחי הנוהל הייתה ועודנה לצמצם עד כמה שיותר את האפשרות של בעלי דרכונים זרים להתנדב בשטחים. בהקשר זה, נשוב ונציין את הנקודות שלהלן:

- לא ברור מה הקריטריונים לפיהם יקבע מתפ"ש שגוף מסוים בשטחים רשאי, או לא רשאי, להזמין מתנדבים (חלק ג', סעיף 5(א+ד(3))). על פניו, נראה למשל, שמוסדות חינוך שמבקשים להיעזר במתנדבים – ייתקלו בסירוב. **יש אפוא לאפשר גם למוסדות חינוך, משרדים ומוסדות ממשלתיים, וארגוני חברה אזרחית – להגיש בקשות לקבלת אשרת מתנדב, ולא להגביל את הגופים המזמינים רק לתחומים מסוימים.**

- בנוסף, **אשרה שמוצאת בקטגוריה זו ניתנת לשנה בלבד, ללא אפשרות להארכה וניתן לשוב להתנדב בשטחים רק בתום שנה ממועד היציאה, בכפוף להגשת בקשה חדשה. זאת, להוציא מקרים חריגים (חלק ג', סעיף 5(ב)).** בנסיבות אלה, סביר שמקומות רבים יימנעו מהזמנת מתנדבים, שכן יוכלו להיעזר בהם לתקופה קצרה בלבד.

- הוראה מקוממת נוספת היא הדרישה כי הגוף המזמין יתחייב בכתב שהוא אחראי ליציאת המתנדב בתום תוקף האשרה. (חלק ג', סעיף 5(ג)). ברי כי לגוף המזמין אין סמכויות אכיפה, כך שאין כל נפקות להתחייבות מעין זו. עולה החשש, שמתפ"ש ישתמש בהתחייבות זו כשוט נגד הגוף המזמין ואם המתנדב לא יעזוב בזמן – הדבר ישפיע על האפשרות של אותו מוסד לקבל מתנדבים בעתיד.

- הנוהל גם קובע הוראה שרירותית, לפיה התנדבות תיחשב ככזו רק אם המוזמן יקבל שכר שווה ערך ל-9,000 דולר בשנה, או פחות מכך. אמנם מדובר בתיקון ההוראה שהופיעה בנוסח הקודם של הנוהל (שקבעה את הסכום של 6,000 דולר בשנה). ואולם, מדוע יש כלל מקום להוראה מסוג זה? מדובר בעניין שנמצא בשיקול דעתו הבלעדית של הגוף המזמין, ומדובר אפוא בהתערבות שרירותית ללא כל צורך בשיקול דעת זה.

- לא ברור מדוע הוספה הקביעה כי ניתן להגיש את הבקשות רק בצירוף מסמך הזמנה רשמי מטעם הרשות הפלסטינית (חלק ג', סעיף 5(ג(1))). זאת, בוודאי במקרים בהם הגופים המזמינים הן עמותות וארגונים אחרים אשר אינם קשורים לרשות הפלסטינית.

- בנוסף, לא ברור מדוע הוספה הקביעה כי יש להגיש את הבקשות לא פחות מ-60 יום מראש. זאת, כאשר במקרים אחרים מתאפשר לעשות כן 45 יום מראש בלבד.

47. יש אפוא לבטל את כל המגבלות הנ"ל על הוצאת אשרות למתנדבים.

מומחים ויועצים במקצועות ייחודיים ועובדים בכירים בעלי היתר עיסוק

48. על אף שינויים שחלו בנוסח המעודכן של הנוהל, ההוראות באשר לקבלת אשרות בקטגוריה עודן מקשות על חברות וארגונים להעסיק כוח אדם זר. זאת, תוך פגיעה, ללא כל הצדקה, בכלכלה הפלסטינית. כך, למשל:

- לא ברור מדוע נותרה המגבלה לפיה אשרות מסוג זה יינתנו לתקופה מירבית של 27 חודשים (חלק ג', סעיף 6(ג+ה(7)), שבסופם יאלצו לצאת את השטחים ולהגיש בקשה חדשה לכניסה – מגבלה זו לא קיימת היום, ואין לה כל הצדקה. הוראה זו תפגע מאוד בפרויקטים שונים המתנהלים בשטחים, אשר יתקשו לגייס עובדים ומשקיעים, שכן במקרים רבים פרויקטים אורכים שנים רבות, במהלכן על המומחה הזר או המשקיע ללוות את הפרויקט במהלך כל התקופה. אין כל מניעה שמומחים יוסיפו להגיש בקשות, בהיותם בשטחים, להארכת אשרה שניתנה להם, אשר ייבחנו על פי נסיבותיהן.
- גם בקטגוריה זו, נותרה ההוראה השרירותית, לפיה ניתן לבקש אשרה נוספת רק כעבור 9 חודשים אחרי היציאה מהשטחים, בתום חמש שנים של קבלת אשרה. מדובר במגבלה שלא הייתה קיימת בנוהל הקודם, לא ברור איזו מטרה היא משמשת, ויש לבטלה. (חלק ג', סעיף 6(ה(7)).
- בהקשר של עובדי ארגונים בינלאומיים (ארבי"ל) – האשרה על פי סעיף זה ניתנת רק ל"בעל מקצוע בתחום נדרש" ו"לפרק זמן קצוב לביצוע תפקידו בתחום מומחיותו". (חלק ג', סעיף 6(ד(1)). כך, הנוהל לא מסדיר את מתן האשרות לעובדי ארבי"ל "רגילים", וכלל לא ברור אם תתאפשר שהייתם בשטחים, כפי שנעשה כיום.
- גם באשר לקטגוריה זו, על הגוף המזמין להתחייב בכתב שהוא אחראי ליציאת המומחה בתום תוקף האשרה. במקרה דנן, נאמר במפורש שאם המומחה לא יעזוב בתום תקופה האשרה – יהווה הדבר שיקול לחובת הגוף המזמין בעת בחינת בקשות עתידיות (חלק ג', סעיף 6(ו(5)). כאמור לעיל, לגוף המזמין אין סמכויות אכיפה, כך שאין כל נפקות להתחייבות מעין זו.
- בקטגוריה זו אין כל התייחסות לארגונים ממשלתיים וארגונים בין-מדינתיים וליועצים, קבלנים או ספקים הפועלים מטעמם. יצוין, כי למרות שהכותרת של קטגוריה זו נקראת "מומחים ויועצים במקצועות ייחודיים ועובדים בכירים בעלי היתר עיסוק", אין כל התייחסות ליועצים חיצוניים או מומחים אחרים אשר אינם "מועסקים" על ידי הגוף המזמין. המוזמנים היחידים בקטגוריה זו הם אנשים מועסקים, אשר מגישים יחד עם בקשתם חוזי עבודה.
- הגורם המוסמך במתפ"ש הוא זה שיקבע מיהן החברות "הנוטלות חלק בפרויקטים בעלי חשיבות לפיתוח האזור", מהם "תחומים ייחודיים" בהם מועסקים עובדים מומחים, מהם "פרויקטים בעלי חשיבות לאזור", מיהם הרופאים שהוכיחו כי מומחיותם "הינה בעלת חשיבות לאזור" ומהם הקריטריונים הכלכליים שיאפשרו הזמנת אנשי עסקים ומשקיעים (חלק ג', סעיף 6).

- לא ברור מדוע נותרה הקביעה כי ניתן להגיש את הבקשות רק בצירוף מסמך הזמנה רשמי מטעם הרשות הפלסטינית (חלק ג', סעיף 5(ה)(1)). זאת, בוודאי במקרים בהם הגופים המזמינים הם חברות או מוסדות אחרים, חלקם פרטיים, אשר אינם קשורים בהכרח לרשות הפלסטינית.
- בנוסף, לא ברור מדוע נותרה הקביעה כי יש להגיש את הבקשות לא פחות מ-60 יום מראש. זאת, כאשר במקרים אחרים מתאפשר לעשות כן 45 יום מראש בלבד.

49. יש לבטל אפוא את המגבלות דלעיל. על המתפ"ש לאפשר העסקת מוזמנים בעלי דרכונים זרים כל עוד עבודתם נדרשת לגופים המזמינים; לבטל את "תקופת הצינון" בין תקופת האשרות שניתנות לאנשים אלה; להסדיר את כניסתם ושהייתם בשטחים של כלל עובדי הארבי"ל; ולאפשר לחברות, לארגונים, ולמוסדות פלסטיניים לקבוע בעצמם את מידת נחיצותם של הזרים.

הוראות בעייתיות נוספות בחלק ג' של הנוהל

50. לכלל הבקשות במסגרת חלק זה לנוהל יש לצרף "שאלון קורות חיים וקשרים משפחתיים באזור". **שאלון זה לא צורך לנוהל, ולא ברורה תכליתו ומה המוזמן צריך לספק במסגרתו, מעבר לפרטים שבטופס הבקשה לאשרה.**

51. רבים מהמוסדות או הארגונים המזמינים, במסגרת חלק זה של הנוהל, אינם מסונפים לרשות הפלסטינית, ולכן לא ברור מדוע נדרשת הזמנה רשמית מטעם הרשות הפלסטינית. **ניתן להסתפק אפוא במכתב הזמנה מטעם הגוף המזמין.**

52. בנוסף, יש לבטל את הוראת הנוהל לפיה "אשרות לפי חלק זה **אינן** מיועדות לזרים הנשואים לתושבי אזור או המנהלים קשר זוגי עם תושב אזור" (ההדגשה במקור – י.ב.). (חלק ג', סעיף 2 (ב)). ישנם מצבים, בהם זרים הנשואים לתושבי שטחים לא יהיו רשאים לקבל "אשרות שהייה לצד בן זוג", או יבקשו שלא להגיש בקשות להסדרת מעמדו של בן הזוג הזר, שכן מרכז חייהם איננו דרך קבע בגדה (לגבי הבעייתיות בקבלת אשרות אלה – ר' להלן). אין כל הצדקה לכך שהקשר הזוגי לתושב השטחים ימנע הוצאת אשרת ייעודית, מכל סוג, כמפורט בפרק ג' לנוהל.

השגות לגבי חלק ד' של הנוהל (בקשות להסדרת מעמד באזור ואשרת שהייה לצד בני זוג)

53. הנוהל המתוקן כמעט ואיננו משפר במאום את מצבם של בעלי דרכונים זרים המבקשים לגור בשטחים עם בני זוגם, תושבי השטחים. כפי שיפורט להלן, האפשרות לקבל מעמד של קבע בשטחים כפופה להחלטות "מדיניות" של ישראל, אשר ברצותה יכולה לסרב לכל הבקשות המועברות אליה מהרשות הפלסטינית ללא כל בחינה אינדיבידואלית, תוך הפרת זכותם של תושבי השטחים לחיי משפחה, ובניגוד להסכם הביניים הישראלי פלסטיני. כך, נותרים בני הזוג של תושבי השטחים תלויים בקבלת אשרות שהייה בשטחים, אשר הנוהל הנוכחי צמצם עד מאוד את האפשרות לקבלן. כתוצאה, משפחות רבות נמצאות כיום בלימבו משפטי ובחרדה הולכת וגוברת לקראת כניסת הנוהל המתוקן לתוקף.

54. נפרט להלן בעניינים אלה.

כניסה לשטחים של מי שנשואים לתושבי שטחים

55. להוציא מקרים מאוד מסוימים (ר' להלן) מתייחס הנוהל לבני זוג של תושבי שטחים כאל תיירים, המקבלים אשרות ביקור רגילות (חלק ד' לנוהל, סעיף 3(א)). כאמור, על פי הנוהל החדש, כולל זה המתוקן, **אשרות יינתנו לבני זוג של תושבי השטחים לתקופה של 3 חודשים בלבד**. את תוקף האשרות ניתן להאריך רק לשלושה חודשים נוספים, אולם זאת רק במקרים חריגים. "הארכת האשרה לתקופה העולה על 180 ימים תהיה באישור הגורם המוסמך במתפ"ש, מטעמים מיוחדים שיירשמו ובכל מקרה, לא תוארך אשרה לפי נוהל זה לתקופה העולה על 27 חודשים" (חלק ב' לנוהל המתוקן, סעיף 4(א)).

ממילא, האפשרות להארכת תוקף האשרה עבור בני זוג של תושבי שטחים – איננה קיימת. זאת מאחר שאינכם רואים בקשר משפחתי – אף לא בין בני זוג או הורים וילדים – כטעם מיוחד (חלק ד' לנוהל, סעיף 3(ד)(2)(ח)). זאת ועוד: מאחר שמדובר בבני זוג המבקשים לגור יחד בשטחים, הרי שסיכויי בקשתם להארכה להתקבל מצטמצמים עוד יותר, שכן מדובר ב"השתקעות באזור" – תופעה שלדעתכם יש לחשוש ממנה, המהווה עילה לסירוב לאישור בקשות להארכת תוקף של אשרות (חלק א' לנוהל המתוקן, סעיף 6(ד)(2)).

56. מדובר בהרעה ממשית ביחס לנוהל הנוכחי, בו ניתן להאריך את תוקף האשרה בת 3 החודשים שניתנת בכניסה לשטחים – בשנתיים נוספות.

57. ברי כי מדובר בפגיעה קשה, דווקא במי שזקוקים לאשרה יותר מכל – בני זוג של תושבי השטחים. גם אם קיימת האפשרות להגיש בקשה להסדרת מעמד הקבע בשטחים של בן הזוג הזר, הסדרה זו איננה מתאימה לכל משפחה, ובכל עת. יש, למשל, מי שמבקשים לבחון את רצונם להשתקע בשטחים משך מספר שנים, בטרם יגישו בקשה לקבלת מעמד קבע. יש לאפשר זאת לבני הזוג ולא לפגוע באופן כה קשה בזכותם לחיי משפחה.

בנוסף, מאחר שהאפשרות לקבל אשרת שהייה לצד בני זוג (שלב"ז) תלויה בהעברת הבקשה להסדרה מהרשות הפלסטינית אליכם – פרוצדורה בירוקרטית עמה ישנן בעיות רבות במהלך השנים, במקרים רבים עקב סירוב הצד הישראלי לקבל את הבקשות – הרי שמשפחות רבות עלולות להפוך לשבויות של הבירוקרטיה, וזאת כאשר הן עצמן פעלו ללא דופי.

58. הדבר יפגע בייחוד במשפחות בהן בן הזוג הזר חי בשטחים שנים רבות, באשרה, ואולם טרם ניתנה החלטה בבקשתו להסדרת מעמדו. אם בן זוג זה לא יהיה זכאי לקבל "אשרת שלב"ז" – על אף שהוא עצמו הגיש בקשה להסדרת מעמדו כבר לפני שנים ארוכות – הוא יאלץ לעזוב את השטחים, ואתו המשפחה כולה.

59. אנו רואים בחומרה את התעלמותו של מתפ"ש מהצורך ההומניטרי להחריג מהוראות הנוהל את בני הזוג הזרים האלה, אשר כבר הגישו בעבר בקשות לקבלת מעמד קבע, וכבר חיים שנים רבות בשטחים לצד בני זוגם.

60. מנסחי הנוהל הגדילו לעשות, וקבעו בו גם את ההוראה הבאה: "אשרת ביקור מיועדת למטרת ביקור בלבד ואינה מאפשרת השתקעות באזור או נקיטה של כל פעולה אחרת שיש בה כדי לבסס מרכז חיים באזור, לרבות רישום ללימודים מכל סוג, עבודה באזור, חכירה, רכישה או שכירה של נכס דלא נייד לתקופה העולה על תוקף אשרת הביקור וכיו"ב". (חלק ד', סעיף 3(א)(2)).

בהקשר זה, לא ברורה הסמכות של המפקד הצבאי לקבוע לאדם כלשהו – בוודאי באזורי A ו-B בשטחים, האם הוא רשאי לשכור או לקנות נכס, ולאילו תקופה, האם הוא או ילדיו רשאים להירשם ללימודים, וכו'.

61. לאור כל האמור, יש לאפשר מתן אשרות שהייה בשטחים לבני זוג, ובני משפחה קרובים של תושב השטחים, לתקופות ארוכות יותר (של שנה בכל פעם, כפי שהיה בעבר); לאפשר את הארכתן של אשרות אלה מכוח הקשר המשפחתי לתושבי השטחים, ולבטל את סעיף 3(א)(2) לחלק זה.

הגשת בקשות לאחמ"ש וקבלת מעמד בשטחים ("בקשת הסדרה")

62. הסכם הביניים הישראלי-פלסטיני משנת 1995 קובע כי קשר משפחתי בין בני משפחה מצדיק מתן מעמד של תושבות קבע בשטחים, ומעניק לרשות הפלסטינית את הכוח לאשר את מתן המעמד. סעיף 28(1) לפרוטוקול בנושא עניינים אזרחיים בהסכם הביניים, פותח את הפרק העוסק במרשם האוכלוסין ותיעוד. באותו סעיף נקבע כי סמכויות בתחום מרשם האוכלוסין בשטחים יועברו מהממשל הצבאי והמינהל האזרחי – לצד הפלסטיני. בהמשך מצוינים התחומים בהם יועברו הסמכויות האלה. אחד התחומים הוא עניין הענקת המעמד של תושב קבע בשטחים.

63. כך, תחום זה מצוי כיום בתחום סמכותה של הרשות הפלסטינית והיא רשאית לקבוע למי יינתן מעמד בשטחים, על פי הפרמטרים שנקבעו בסעיפים (a-c) לסעיף 28(11) לפרוטוקול בנושא עניינים אזרחיים, ובסעיף 28(13)(ב) לו. סעיפים אלה קובעים אמנם כי לישראל עומדת הסמכות לסרב לבקשה מסוימת, אבל ברור מנוסח הסעיפים שמי שאמורה לבחון את הבקשות המוגשות ולהחליט בהן – היא הרשות הפלסטינית.

64. גם מקביעותיו של בית המשפט העליון עולה שהחלטה בבקשה לאיחוד משפחות היא בראש ובראשונה של הרשות הפלסטינית (ראו: בג"ץ 8078/01 עבדאללה נ' מדינת ישראל (פסק דין מיום 13.11.2001); בג"ץ 4332/04 עודה נאנסי נ' מפקד כוחות צה"ל (פסק דין מיום 20.5.2004). לישראל עומדת הרשות לסרב לבקשה, אולם על מקרה זה להיות חריג.

65. על אף כל האמור, מהנוהל החדש עולה לכאורה שאישור בקשה למתן מעמד בשטחים ("בקשת הסדרה", על פי הנוהל) הוא עניין אותו שוקלת ישראל, על פי האינטרסים שלה. על אף שהזכות לחיי משפחה הוכרה בדין הישראלי והבינלאומי כזכות יסוד, כחלק מהאוטונומיה של הפרט, הרי שהנוהל החדש מקבע את עמדתה הבלתי חוקית של ישראל לפיה זכות זו היא כלי מדיני, וניתן לסחור בה, לרבות באמצעות מכסות. כך, הנוהל קובע כי "לא תאושר בקשה להסדרה, אם זו אינה עולה בקנה אחד עם הנחיות הדרג המדיני, לרבות במקרה בו אין מכסה פנויה". (חלק ד', סעיף 3(ד)(2)(א)).

66. גם באשר לבחינת הבקשות בפועל, עולה כי מתפ"ש נטל לעצמו – בניגוד להסכם הביניים – את סמכויותיה של הרשות הפלסטינית, והוא אשר בוחן בפועל את הבקשות, מן המסד ועד הטפחות. זאת, כאשר רובן המכריע של המשפחות מתגוררות באזורים בהם יש שליטה אזרחית פלסטינית. כך, מתפ"ש הוא הגורם שמחליט אם הקשר בין בני הזוג כן ואמיתי, אם המקרה 'הומניטארי דיו', אם מרכז חיי הזוג הוא בשטחים, וכד'. (חלק ד', סעיף 3(ג ו-ד)).

67. באשר לאופן בחינת הבקשות, ניתן למנות, בין היתר, את הפגמים הבאים:

- בשום מקום בנוהל לא רשום מהם המסמכים שצריך לצרף ל"בקשת הסדרה".
- על אף שאין איסור על נישואי ביגמיה בשטחים, הנוהל מחיל אותו על בקשות מהסוג הזה – גם כאן, תוך התערבות בשיקול הדעת של הרשות הפלסטינית. (חלק ד', סעיף 3(ד)(2)(ד)).
- על פי הנוהל, ניתן לסרב לבקשה למתן מעמד לבן הזוג הזר גם כאשר קיים לכאורה מידע פלילי נגד **המזמין** (קרי, תושב השטחים), ואף כאשר אין כל מידע לגבי בן הזוג הזר. (חלק ד', סעיף 3(ד)(2)(ו)). זאת, ללא כל הצדקה. לשם השוואה, בהתאם ל"נוהל הערות גורמים בבקשות למתן מעמד מכח קשר זוגי בישראל" של רשות האוכלוסין וההגירה, העוסק בבקשות לאיחוד משפחות בישראל, ניתן לסרב לבקשה מסוג זה רק במקרים קיצוניים, כאשר בן הזוג המזמין מרצה עונש מאסר ממושך ומבני הזוג נמנעת בפועל האפשרות לגור יחד.
- זר שסורבה בקשתו להסדרה לגופה, יוכל להגיש בקשה חדשה להסדרה רק בחלוף חמש שנים. גם להוראה זו אין כל הצדקה והיא סותרת, למשל, את הנהלים באשר למי שמגישים בקשות לאיחוד בישראל, בהם מתאפשר להגיש בקשה חדשה תוך שנה מיום הסירוב, ולעיתים גם ללא "תקופת צינון" כלל.

68. **על אף שפגמים אלה הופיעו עוד במכתבנו הראשון מיום 23.3.2022, ועל אף התחייבותכם כי הנכם בוחנים מחדש את הוראות הנוהל – לא נעשה כל שינוי, והנוהל המתוקן נותר בדיוק כפי שהיה, מילה במילה. אנו שבים אפוא ועומדים על השגותינו.**

69. בעיה מרכזית נוספת בנוהל, היא שהוא כלל לא עוסק בזרים אחרים, שאינם בני משפחה של תושבי האזור. בהתאם לסעיפים 28(11)(א) ו-28(13)(ב) לפרוטוקול בנושא עניינים אזרחיים בהסכם הביניים, לרשות הפלסטינית עומדת הסמכות, בהסכמה של ישראל, לאשר בקשות למעמד של תושבי קבע למי שמחזיקים בדרכונים זרים והם משקיעים או עובדים בשטחים. על אף זאת, הנוהל מתעלם מנושא זה לחלוטין. **גם עניין זה הועלה בפנייתנו הקודמת, וגם הוא לא זכה לכל מענה.**

70. **לאור כל האמור, יש לקבוע כדלקמן:**

- אישור בקשות למתן מעמד בשטחים לא תותנה בכל "שיקול מדיני" כזה או אחר של ישראל, ולא ייקבעו מכסות בעניין. כל בקשה תיבחן לגופה.

- הליך בחינת הבקשה לגופה ייעשה על ידי הרשות הפלסטינית. לצד הישראלי תישמר הזכות לסרב לבקשה ספציפית, ורק במקרה של מניעה ביטחונית חמורה, המתייחסת למוזמן בלבד, והגוברת על הזכות לחיי משפחה.
- יש לאפשר לילדיהם של תושבי השטחים, אשר עברו את גיל 16 וטרם נרשמו בשטחים, להגיש בקשות להסדרת מעמד. כן יש לאפשר לבני משפחה אחרים של תושבי שטחים (למשל, ילדיהם מנישואים קודמים של מוזמנים), או אחרים – להגיש בקשות להסדרה.
- יש לאפשר לקבוצה נוספת של אזרחים זרים להגיש בקשות להסדרת מעמד: מי שנולדו או התגוררו בשטחים אך עזבו את השטחים לפני שנת 1967; מי שהתגוררו בשטחים בשנת 1967 אך לא קיבלו מעמד של תושבי קבע בשטחים מסיבה כלשהי; ומי שקיבלו מעמד של תושבי קבע לאחר שנת 1967 אך המעמד נשלל מהם על ידי ישראל, בהתאם למדיניות שהייתה קיימת לפני החתימה על הסכם הביניים הישראלי-פלסטיני בשנת 1995.
- יש לאפשר למשקיעים ולעובדים בשטחים, גם אם אין להם קרובי משפחה בשטחים, להגיש בקשות להסדיר את מעמדם כתושבי קבע בשטחים.
- יש לבטל את ההוראה לפיה זר שסורבה בקשתו להסדרה לגופה, יוכל להגיש בקשה חדשה להסדרה רק בחלוף חמש שנים, ולאפשר, במקרים מסוג זה, הגשתה של בקשה חדשה בכל עת לאחר הסירוב.
- יש לבטל את סעיף 3(ד)(2)(ד) לחלק ד' לעניין איסור הגשת בקשה להסדרה עבור יותר ממוזמן אחד.
- הודעה על החלטה בבקשה תינתן גם למבקשים עצמם ו/או באי כוחם. במקרה שהמבקש מעוניין להגיש השגה כנגד החלטה לסרב לבקשתו, יש להעביר לעיונו את מלא התיק האישי שלו, כולל שימועים במידה והתקיימו.
- יש לפרסם את המסמכים הנדרשים לבחינת בקשות מסוג זה. יודגש, כי אין כל עילה לדרוש מהמבקשים מסמכים שהם מעבר למסמכי זיהוי. כאמור לעיל, בחינת הבקשה לגופה אמורה להתבצע על ידי הרשות הפלסטינית.

אשרות שהייה למי שהוגשה בעניינם "בקשת הסדרה" (שלב"ז)

71. בעוד האפשרות לקבל מעמד קבע בגדה נותרה מצומצמת ביותר, נאלצים בני הזוג של תושבי השטחים, וזרים אחרים, להסתמך על אשרות שהייה בשטחים לתקופות ארוכות. ואולם, הנוהל הנוכחי צמצם עד מאוד את האפשרות לקבל אשרות ארוכות טווח. **על אף שעניין זה תואר בפרוטרוט במכתבנו הקודם, ובעתירה שהוגשה בעניין, הנוהל המתוקן לא התייחס לכך במאומה.** כתוצאה, משפחות רבות – בוודאי כאלה המתגוררות בגדה שנים ארוכות – נמצאות כיום בחרדה גדולה לקראת כניסת הנוהל המתוקן לתוקף.

72. ככלל, מתן אשרה, בעת שבקשה להסדרת מעמד הקבע נבחנת, היא דבר נחוץ ומוכן מאליו. עם זאת, הבעיה היא, כאמור, שמתן האשרה מותנה בכך שהרשות הפלסטינית תעביר בקשה בעניינו של המוזמן לצד הישראלי – פרוצדורה בירוקרטית עמה, כאמור, ישנן בעיות רבות במהלך השנים, במקרים רבים עקב סירוב הצד הישראלי לקבל את הבקשות. בנוסף, ישנם מי שלא בהכרח מעוניינים, בשלב כזה או אחר, להגיש בקשה להשתקע בשטחים. מאותם אנשים תימנע האפשרות לקבל "אשרת שלב"ז", והם יוכלו לקבל אשרה קצרת מועד בלבד (ככלל, 3 חודשים), וזאת תוך פגיעה קשה בזכותם לחיי משפחה.

73. על מנת לקבל, על פי הנוהל החדש, אשרה לשהייה בשטחים לצד בן זוג ("שלב"ז"), מתחייב כי יתקיימו התנאים המצטברים הבאים: 1. תושב השטחים הגיש לרשות הפלסטינית בקשה להסדרה עבור בן זוגו. 2. הרשות הפלסטינית העבירה את הבקשה לצד הישראלי. 3. הצד הישראלי סרב לבקשה "בהתאם למדיניות הדרג המדיני באותה עת" (חלק ד' לנוהל החדש, סעיף 3(ז)(1)) – והכל תוך 90 יום מיום כניסת בן הזוג הזר לשטחים.

בכל מצב אחר, בו לא מתקיימים כל התנאים המצטברים האמורים (למשל, הבקשה טרם הועברה מהרשות הפלסטינית לישראל; הבקשה נמצאת עדיין בבחינה אצל הצד הישראלי; הבקשה נדחתה מטעמים שאינם מדיניים) – לא יורשו בני הזוג הזרים, השהים כיום באשרה בגדה המערבית, להיות בביתם, והם יאלצו לעזוב את השטחים, על מנת שלא להישאר ללא אשרה בתוקף. על מנת שלא להיות מנותקים מבן הזוג הזר, יאלצו רבים מתושבי השטחים, וילדיהם, לעזוב גם הם את השטחים. זאת, גם אם מדובר במי שעובדים ומתפרנסים בשטחים, שילדיהם לומדים בשטחים, ושאינו להם בית בכל מקום אחר בעולם.

74. בסעיף 3(ז)(5) לחלק ד' של הנוהל, נאמר כי ניתן להוציא רישיון ביקור, במקום אשרת שלב"ז, במקרים בהם מדינת אזרחותו של המוזמן איננה מקיימת יחסים דיפלומטיים עם ישראל. עם זאת, נכתב שם כי "הגורם המוסמך במתפ"ש לא יאשר שהיית זר באזור, שהינו אזרח מדינת אויב". מאחר שרישיון הביקור שיוצא במקרה זה מוגבל לשטחים בלבד, אין כל נגיעה לכך שמדובר בנתין מדינת אויב (ההנחה של הח"מ כי מדובר ב"מדינת אויב" לישראל...). ולראיה, גם כיום מוצאים רישיונות ביקור לשטחים עבור אזרחי מדינות המוגדרות על ידי ישראל כ"אויבות".

75. עוד יודגש, כי אין כל עילה להגביל את התקופה המרבית של מתן אשרת שלב"ז ל-27 חודשים. אין כל הצדקה שבן הזוג המוזמן יאלץ לצאת את השטחים, להגיש בקשה חדשה – אשר עתידה להיות נדונה משך שבועות וחודשים – ולהיקרע מעל בני משפחתו לתקופה ממושכת.

76. לאור כל האמור, יש לקבוע כדלקמן:

- יש להעניק אשרות ארוכות טווח לכל מי שהוא בעל קשר משפחתי לתושב השטחים, ללא קשר להגשת בקשה להסדרה.
- לחלופין, אם קיימת קטגוריה מיוחדת לפיה מוצאת אשרה ארוכת טווח לקרובי משפחה של תושבי שטחים אשר הגישו בקשה להסדרה, יש להסתפק בהוכחה המעידה על הגשת בקשה להסדרה

לרשות הפלסטינית, ולא להתנות את האשרה בהעברת הבקשה על ידי הרשות הפלסטינית לישראל – פעולה עליה אין למבקשים כל יכולת השפעה.

- יש להעניק אשרת שלב"ז גם כאשר הוגשה בקשה להסדרה וטרם ניתנה בה החלטה.
- יש לבטל את האפשרות של מתפ"ש לקבוע מכסה ייעודית למתן אשרות שלב"ז.
- במידה ותיוותר הקטגוריה של אשרות מיוחדות המוצאות למי שהגיש בקשה להסדרה, יש להעניק אשרות אלה לכל מי שהגיש בקשה להסדרה, כולל מי שאינם בני זוג של תושבי השטחים (ובכלל זאת קרובי משפחה אחרים, משקיעים, זרים העובדים בשטחים, וכו').
- במקרים בהם בן זוג זר מופנה להגיש בקשה לרישיון ביקור בהתאם לסעיף 2(ו) לחלק א' של הנוהל, על מתפ"ש לאשר בקשה לרישיון ביקור כאשר היא מוגשת לצורך הסדרת מעמד.
- במקרים בהם מוצא רישיון ביקור, חלף אשרת שלב"ז, יש לאשר הוצאת הרישיון גם במקרים בהם מדובר באזרחי 'מדינות אויב'.
- יש לבטל את ההגבלה לפיה אשרת שלב"ז תינתן עד לתקופה 27 חודשים, וכן לקבוע כי כאשר הזר יצא את השטחים כניסתו לא תותנה בהגשת בקשת כניסה חדשה, מראש, וזאת על מנת להימנע מפירוד ארוך טווח של המשפחה.

השגות לגבי פרסומו של הנוהל המתוקן

77. בנוסף לפרסום הנוהל בעברית, פורסם הנוהל בשפה האנגלית, אך לא פורסם בערבית. כידוע, הנוהל החדש משפיע על חייהם של עשרות אלפי אנשים – רובם, אם לא כולם, אינם דוברי עברית. אשר על כן, נדרוש כי יופיע תרגום רשמי לשפות הערבית והאנגלית, **הזהות לחלוטין לגרסה המקורית בעברית**.
78. מקריאה שטחית של הנוהל המתוקן בגרסה האנגלית, עולה, כי קיימות מספר סתירות בין הנוסח בעברית לבין הנוסח שתורגם לאנגלית.
- חלק א, סעיף 2(ו) (עמ' 6 בגרסה באנגלית) – בגרסה באנגלית כתוב כי קבוצת הזרים, אשר חייבים להגיש בקשות לרשב"ק כוללת "בעלי תעודות של מדינות המפורטות בנספח ו'". זאת, על אף שקבוצה זו הוסרה מהנוהל המתוקן. כמו כן, בעברית הוספתם קבוצה של זרים ש"מקום מוצאם" הוא באחת מהמדינות המפורטות בנספח ו' כאשר הגרסה באנגלית מתייחסת ל"place of birth" במקום "מקום מוצאם".
 - חלק א, סעיף 7(ו) – בגרסה באנגלית אין התייחסות לכך כי ניתן לבקש כניסה דרך בנתב"ג, אשר תאושר בנסיבות חריגות.
 - חלק א', סעיף 6(ד) – בגרסה בעברית, רשום כי ניתן להאריך אשרות ביקור המונפקות לפי חלק ב' "מטעמים חריגים לתקופה מרבית של 3 חודשים נוספים לכל היותר" ולאחר מכן, ניתן להאריך את האשרה לתקופה העולה על 180 ימים באישור הגורם המוסמך במתפ"ש, "מטעמים מיוחדים

שיירשמו". בסעיף המקביל בגרסה באנגלית (עמ' 14) רשום כי לאחר 3 החודשים הראשונים, ניתן להאריך את האשרה (ללא ציון "טעמים חריגים") ואז לאחר 180 יום, נדרש להציג "טעמים מיוחדים שיירשמו". כלומר, לפי הגרסה באנגלית, ניתן לשהות בשטחים לפי פרק ב' ל-180 יום ללא צורך בהוכחת "טעמים חריגים".

- חלק ג', סעיף 6(ד)(2) ו-4(4) (עמ' 46-47) – בגרסה באנגלית לא רשום, כי "הגורם המוסמך" במתפ"ש הוא זו שמחליט אם "להנחת דעתו" מדובר בהעסקת מומחים "בתחומים ייחודיים" או רופאים מומחים במומחיות "בעלת חשיבות לאזור". באנגלית חסרה ההתייחסות לקביעתו של "הגורם המוסמך".

79. פרסום הנוהל באתר של המתפ"ש אינו מהווה "פרסום" כדין. לאחר ש"נוהל כניסת זרים לשטחי איו"ש" עמד בתוקפו משך 15 שנה, יש להפיץ ברבים ובצורה מסודרת את השינויים במדיניות הנוכחיות. אין לצפות מאלפי הנפגעים מהנוהל המתוקן להיות מודעים לקיומו ולצפות מהם ללמוד על בוריו נוהל מסורבל המשתרע על פני 90 עמודים. יש לפרסם את כניסתו לתקוף של הנוהל בכלי התקשורת המקומיים והבינלאומיים (ובפרט בשטחים), כולל בעיתונות בשפות האנגלית והערבית ובערוצים נוספים. כמו כן, יש לפרסם את השינויים בלשכות השונות של המשרד לעניינים אזרחיים ברשות הפלסטינית, במינהל האזרחי בבית אל ובמעברי הגבול אלנבי ונתב"ג.

סיכום – ובקשה להקפיד את יישום הנוהל

80. לאור כל המפורט לעיל, ברי כי הנוהל החדש, בנוסחו הנוכחי – איננו יכול להיכנס לתוקפו בתאריך המיועד, קרי 20 באוקטובר 2022, מבלי שייערכו בו השינויים הנדרשים.

81. הנוהל פוגע פגיעה קשה בזכותם של בני זוג, ובני משפחה אחרים של תושבי השטחים – להתגורר יחד בשטחים. הזכות לחיי משפחה הוכרה כזכות יסוד במשפט הישראלי והבינלאומי. כך, בפסק הדין בבג"ץ 7052/03 **עדאלה נ' שר הפנים** תק-על 1754(2) 2006, קבע רוב שופטי בית המשפט העליון, שלאדם עומדת הזכות לחיי משפחה, ובכלל זכות זו עומדת לו הזכות, במקרה של זוגיות עם בן-זוג זר, להקים את התא המשפחתי במדינת הנתינות. אין מצביבים אדם בפני הברירה אם לחיות בארץ נתינותו או עם בן-זוגו. עוד נקבע, שזכות זו, בהיקפה זה, היא זכות חוקתית.

82. זאת ועוד, מכוח המשפט ההומניטרי הבינלאומי מוטלת על ישראל החובה להבטיח בשטח הכבוש את החיים הציבוריים התקינים, ובכלל זאת להגן על התא המשפחתי של התושבים המוגנים. חובה זו מוטלת על המפקד הצבאי גם מכוח המשפט הבינלאומי של זכויות האדם.

83. בנוסף, הנוהל יפגע במעסיקים שונים – חברות, ארגונים ומוסדות שונים – ובעובדיהם, ובזכותם לממש את חופש העיסוק ולהתפרנס בכבוד. כידוע, הזכות לעבוד ולהתקיים בכבוד, הוכרה על-ידי בית המשפט העליון כחלק מכבוד האדם, המעוגן בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, (ראו בג"ץ 366/03 **עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי נ' שר האוצר**, וכן רע"א 4905/98 **גמזו נ' ישעיהו**, פ"ד נה(3) 360, 375).

84. פגיעה קשה, כאמור, תהיה גם בזכות לחינוך של תושבי השטחים ובחופש האקדמי של מוסדות החינוך. הוראות הנוהל מהוות התערבות גסה של הצד הישראלי באפשרותם של מוסדות החינוך בשטחים להעסיק מרצים ולבחור את הסטודנטים הזרים שילמדו בהם. חשיבותה של הזכות לחינוך הוכרה זה מכבר במשפט הישראלי, לא רק כחיונית להצלחתו ולשגשוגו של כל פרט ופרט, אלא גם לקיומה של חברה, שבה חיים ופועלים אנשים המשפרים את רווחתם ותורמים, בתוך כך, לרווחתה של הקהילה כולה. (ר' למשל, בג"ץ 1554/95 עמותת שוחרי גיל"ת נ שר החינוך התרבות והספורט, פ"ד נ(3)2, 16).

85. לאור כל האמור לעיל נדרוש לתקן את "נוהל כניסה ושהייה של זרים לאזור יהודה ושומרון" בכל הנושאים שהוזכרו לעיל.

86. בנוסף, נדרוש כי כניסתו של הנוהל החדש לתוקף – תוקפא לאלתר. זאת, על מנת שניתן יהיה לפעול לתיקונו בטרם ייגרמו נזקים בלתי הפיכים לחייהן של משפחות רבות בשטחים, מוסדות לימוד, מרצים, סטודנטים, חוקרים ואנשי עסקים.

87. הנוהל לא פורסם עד כה בערבית. זאת, דווקא כאשר מדובר בנוהל שעניינו חייהם הפרטיים של תושבי השטחים, שזוהי שפת אימם. נדרוש אפוא כי כניסתו של הנוהל לתוקפו תידחה עד לפרסום התרגום המלא לערבית. בנוסף, כאמור, קיימים פערים וטעויות בתרגום הנוהל המתוקן לאנגלית. נדרוש אפוא כי גם טעויות אלה יתוקנו בטרם ייכנס הנוהל לתוקף.

88. לאור דחיפות העניין, נודה על תשובתכם בהקדם.

בכבוד רב,
יותם בן הלל, עו"ד